

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

SANNA HÄMÄLÄINEN

Yrittäjän varautuminen henkilökohtaisiin riskeihin

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA
2020

Tekijä Hämäläinen, Sanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Huhtikuu 2020
	Sivumäärä 37	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Yrittäjän varautuminen henkilökohtaisiin riskeihin		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
<p>Opinnäytetyössä kartoitetaan yrittäjien varautumista erilaisiin henkilökohtaisiin riskeihin asiakirjojen laadinnan kautta. Opinnäytetyön tulosten pohjalta toimeksiantaja Pälkäneen Yrittäjät Ry voi eri yrittäjähdistysten kanssa suunnitella henkilökohtaisten riskienhallinnan nostamista enemmän esiin ja myös siihen liittyvän tiedon tarjoamista yrittäjien toiveiden mukaan sekä kartoittaa yrittäjien tekemien asiakirjojen määrää.</p> <p>Henkilökohtainen riskienhallinta tämän opinnäytetyön kantilta perustuu muihin kuin yrityksen tekemiin sopimuksiin ja vakuutuksiin. Riskienhallintaa käsitellään tässä työssä yrittäjälle itselleen tapahtuvien henkilökohtaisten kriisitilanteiden, kuten sairaus tai kuolema, näkökulmasta. Opinnäytetyön tutkimus pohjautuu kyselytutkimukseen, jossa kartoitettu tehtyjä asiakirjoja, tietoisuutta ja toiveita tiedon saamisesta. Kyselyssä monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Vastauksia saatiin 48 kappaletta, kysely lähti 198 yrittäjälle. Vastausprosentiksi muodostui siis 24,3 %.</p> <p>Tutkimuksella saatiin kartoitettua yrittäjien tietoisuutta henkilökohtaisten riskien merkityksestä yritystoimintaan ja myös tehtyjen asiakirjojen määrää ja laatua. Tutkimuksen tulos antoi viitteitä siitä, että yrittäjät eivät ole varautuneet tarpeeksi henkilökohtaisiin asiakirjoihin yrityksen erilaisiin exit-tilanteisiin.</p>		
<u>Asiasanat</u> yrittäjä, riskienhallinta, edunvalvonta, liiketoiminnan jatkuminen		

Author Hämäläinen, Sanna	Type of Publication Bachelor's thesis	Date April 2020
	Number of pages 37	Language of publication: Finnish
Title of publication Entrepreneur's anticipation to personal risks		
Degree program Business		
<p>This thesis maps entrepreneurs' preparedness to different personal risks through preparation of documents. From the results of this thesis the client Pälkäneen Yrittäjät Ry can plan with entrepreneur associations to bring out more of personal risk management and offering the information that goes with it according to entrepreneurs wishes and map out the amount of document entrepreneurs have to do.</p> <p>Personal risk management through this thesis is based on non-company made . Risk management is processed in this thesis through the personal crisis situations that happen to the entrepreneur itself, like illness or death. The research on this thesis is based on a survey, which mapped already made documents, knowledge and requests of information. The survey had multiple-choice questions and open questions. 48 answers were gotten and the surveys was sent to 198 entrepreneurs. The response percentage was 24,3%.</p> <p>With this research mapped entrepreneurs' knowledge of personal risk managements importance to the business and also the amount and quality of document made. The result of this research gave references of that the entrepreneurs have not prepared with enough personal documents to different exit-situations within the business.</p>		
<u>Key words</u> entrepreneur, risk management, promotion of the interest, continuation of business		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖONGELMA	6
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	7
3.1 Tutkimusmenetelmät	7
3.2 Kyselyn kohderyhmä.....	8
3.3 Peruskäsitteet	8
4 YRITTÄJYYS	9
5 YRITTÄJÄN HENKILÖKOHTAISET RISKIT JA RISKIENHALLINTA	10
5.1 Edunvalvontavaltakirja riskienhallinnan keinona.....	12
5.2 Testamentti riskienhallinnan keinona.....	13
5.3 Avioehto riskienhallinnan keinona	14
5.4 Osakassopimus riskienhallinnan keinona.....	16
5.5 Lahja verotuksen ja riskienhallinnan keinona	16
6 KYSELY	17
6.1 Kyselyn tulokset.....	17
7 KYSELYN TULOKSET JA TULKINTA.....	30
8 LAKISÄÄTEISYYS.....	32
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
LÄHTEET	36
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomessa toimii paljon yksinyrittäjiä ja pieniä yrityksiä, joiden toiminta perustuu hyvin paljon yrittäjän omaan panokseen yrityksessä. Riskienhallinnan kannalta nämä yritykset ovat hyvin haavoittuvia, jos yrittäjälle sattuu jotain yllättävää. Kuinka hyvin yrittäjät ovat yleensäkin varautuneet henkilökohtaisella puolella erilaisiin riskeihin? Yrityksen riskit, kuten henkilöriskit, liikeriskit, sopimusriskit ja rikosriskit ym. on huomioitu, mutta yrittäjän itsensä elämän tärkeät asiakirjat saattavat olla tekemättä. Jotta ns. exit-tilanteissa asiat hoituisivat, tulisi yrittäjällä olla edunvalvontavaltuus, testamentti, avioehto ja mahdollisesti osakassopimukset tehtynä, jotta yrityksen toiminta voisi jatkua tilanteessa kuin tilanteessa. Paljon on tapauksia tullut esille, joissa asiakirjat olivat tehtynä ja kunnossa ja asioiden hoito oli huomattavasti helpompaa kuin sellaisissa tapauksissa, joissa ei yrittäjä ollut varautunut mitenkään ja asioita ei pystytty hoitamaan kuin yleisen edunvalvojan toimesta, kankeasti ja viiveellä, jolloin se vaikuttaa todella paljon liiketoiminnan sujumiseen ja jatkumiseen.

Opinnäytetyö voisi toimia yrittäjille hyödyllisenä infona, joka saa heidät miettimään mahdollisia riskejä ja hoitamaan tärkeät henkilökohtaiset asiakirjat kuntoon. Opinnäytetyön tavoitteena on myös saada tilastotietoa siitä, kuinka paljon riskeihin on varauduttu. Yleinen oletus on, että yrittäjillä nämä asiat ovat huonosti hoidettu, opinnäytetyön positiivinen odotus onkin, että yrittäjät olisivatkin valveutuneita mahdollisista riskitilanteista. Toki niistä on viime aikoina paljon puhuttu ja uutisoitu.

Opinnäytetyön tavoitteena onkin antaa apua yrittäjäjärjestöille siten, että he tietävät millaisia asioita alkaville yrittäjille tulisi painottaa sekä tietoa millaisia aiheita yritystilaisuuksissa tulisi käsitellä. Uutisoinnissa on paljon ollut tällä hetkellä esillä erilaiset henkilökohtaiset paperit ja niiden tarpeellisuus ja hyödyt. Ymmärtävätkö yrittäjät tämän koskevan myös heitä ja asiakirjojen olemassaolon vaikuttavan suoraan yrityksen toimintaan ja jatkuvuuteen? Ehkä esimerkkejä tällaisista tapauksista pitäisi nostaa esille enemmän myös yrittäjän näkökulmasta.

2 OPINNÄYTETYÖONGELMA

Jos yrittäjä sairastuu, niin vakuutukset ovat kunnossa. Mutta miten liiketoimintaa voidaan jatkaa, jos ei ole tehty asiakirjoja ja valtakirjoja kuntoon? Yrittäjä voi maata sairaalassa tiedottomana ja yrityksen asiat pitäisi hoitaa. Millä valtuutuksella ja kuka sen tekee? Kuoleman varallekin on hyvä tehdä suunnitelmia, jos halutaan, että yritystoiminta jatkuu siinäkin tapauksessa, että yrittäjä menehtyy.

Tämän opinnäytetyön ongelmana on selvittää, kuinka laajasti yrittäjät ovat tietoisia sairastumisen ja kuoleman tuomista ongelmista liiketoimintaan ja tietoisuutta niihin varautumiseksi. Lisäksi selvitetään myös sitä, kuinka paljon asiakirjoja on laadittu. Opinnäytetyössä halutaan selvittää teoriaosassa yleisiä tilanteita, joihin joudutaan, kun yrittäjä ei ole varautunut tilanteisiin, jolloin hän ei itse pysty hoitamaan yritystään, joko sairastumalla tai kuolemantapauksessa. Vastauksia etsitään myös siihen, kuinka yrittäjät kokevat, että heitä voitaisiin auttaa tässä mahdollisessa ongelmassa.

Kyselyllä haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Kuinka paljon yrittäjät ovat varautuneet liiketoiminnan jatkumiseen tärkeillä papereilla kuten edunvalvontavaltuutus, testamentti, avioehto, osakassopimus?
- 2) Koetaanko ne tärkeäksi? Onko yrittäjällä ne jo hoidossa? Miksi ei?
- 3) Onko yrittäjille ollut saatavissa tietoa asioista aloittaessa ja matkan varrella? Missä kohtaa yrittäjä olisi odottanut, että näistä kerrotaan?
- 4) Miten yrittäjä on järjestänyt, että yrityksen asiat hoituisivat, jos hänelle sattuisi jotain?
- 5) Miten asiasta pitäisi tiedottaa ja mikä olisi luontevin kanava hoitaa paperit kuntoon?

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tarkastelun päälähtökohdaksi on asetettu kyselytutkimus ja siitä saatavat tulokset eli asiaa tarkastellaan kvantitatiivisella sekä osittain kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Saatavilla tuloksilla saadaan tietoa yleisesti yrittäjien varautumisesta asiakirjojen laatimiseen henkilökohtaisella tasolla. Jos otanta on tarpeeksi suuri, voi sen pohjalta tehdä mahdollisesti arviota yleisestä suuntauksesta asian suhteen. Tarkoituksena on saada faktatietoa määrästä ja yleisestä tietoisuudesta. Opinnäytetyön tarkoituksena on näillä keinoin herättää tietämystä ja saada yrittäjät ajattelemaan omaa tilannettaan. Ehkä jo pelkkä kyselyyn vastaaminen auttaa tähän haasteeseen.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää ilmiöitä, selittämistä, tulkintaa ja soveltamista. Aineiston analyysi, hankkiminen ja käsitteellistäminen liittyvät tässä tutkimuslajissa toisiinsa. Teorian ja käytännön näkökulmat ovat tärkeässä roolissa johtopäätösten muodostamisessa. Tutkija avaa esiymmärrystään ja taustaoletustaan. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa sellaista tietoa, jolla on merkitystä enemmänkin kuin vain tutkittavalle kohteelle. (Pitkäranta 2014, 33)

Tällä tutkimuksella on myös informoiva tarkoitus, siinä etsitään tietoa yrittäjien tietoisuudesta ja käyttäytymisestä sekä mahdollisia syitä, miksi asiakirjoja ei ole laadittu tai ne on ehkä tehty puutteellisesti. Tavoitteena on myös, että tällä tutkimuksella saadaan ratkaisua ongelmaan, ehkä jonkinlaisen oppaan muodossa tai esimerkin keinoin. Tärkein päämäärä on kuitenkin selvittää tutkimuksen määrälliset ja laadulliset tavoitteet. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus on kiinnostunut luokitteluista sekä syy-seuraus-suhteista ja sen takia siinä suoritetaan hyvin paljon vertailevaa ja selittävää tutkimusta. Kvantitatiivinen tutkimus luetaan positivistiseen tiedenäkemykseen, joka pohjautuu empiiriseen tietoteoriaan. Tämän tutkimustavan käyttöönotto merkitsee, että tutkimuksen kohdetta halutaan kuvata määrin, paljouksin ja numeroin, jolloin näistä saatava tieto auttaa ymmärtämään kokonaisuutta. Tutkimustuloksilla

saadaan tietoa siitä, miten ja kuinka paljon jotain ominaisuutta on vertailtavissa ja mitatuissa kohteissa. (Anttila 2006, 233)

Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä on, kuinka se määritellään mitattavaksi tulevat ominaisuudet. Yhtenä ideana on laittaa olemassaolevat näkemykset koetukselle ja tehdä hypoteeseja, joiden paikkaansapitävyyttä koetellaan uuden aineiston valossa. Tutkijan tehtävänä on olla havaintojen tekijä, ei osallistuja. Hänen tulee pitää siis tiettyä etäisyyttä tutkittavaan asiaan ja kohteisiin. (Anttila 2006, 234.)

3.2 Kyselyn kohderyhmä

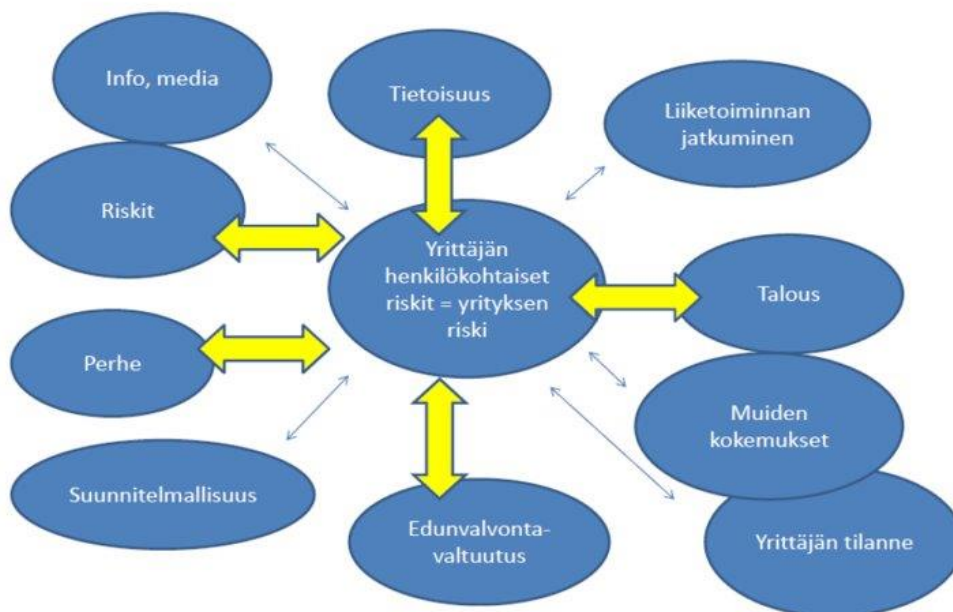
Kysely jaettiin kolmen yrittäjähdistyksen jäsenille, jotka ovat jo toimineet yrittäjinä, jotkut pitkään ja toiset vasta hyvinkin aloittelevina yrittäjinä. Mielenkiintoista nähdä myös se, ovatko uudet yrittäjät valveutuneempia kuin vanhat.

Näissä yrittäjähdistyksissä toimii noin 200 yrittäjää, joten otanta on sopivan kokoinen. Alueellinen kysely ja tilaajan läheisyys tuovat toivottavasti hyvän vastausprosentin tutkimukselleni, jotta tutkimus on relevantti. Yrittäjähdistyksissä toimii yrittäjiä hyvin monelta toimialalta, joten tutkimuksen tuloksissa pystyy mahdollisesti tulkitsemaan myös eri toimialoilla olevaa tietoisuutta. Kysely menee pääosin maaseudulla toimiville yrittäjille, muutamat toimivat kuitenkin kaupunkialueilla ja valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin.

3.3 Peruskäsitteet

Tämän työn aihepiiriin liittyy monenlaista varautumista ja suunnittelua. Etsittäessä tietoa on törmätty aiheeseen, mutta tutkimusta tältä kantilta ei ole löytynyt. Olen päätenyt tähän aiheeseen seuraamalla yrittäjän elämää ja toivonkin, että tästä työstä löytyy informaatiota, jota pystytään hyödyntämään tulevaisuudessa jo aloittelevien yrittäjien keskuudessa.

Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan mm. yrittäjyyteen, riskienhallintaan, edunvalvontaan ja liiketoiminnan jatkumiseen liittyviin peruskäsitteisiin ja niihin liittyviin kysymyksiin. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys osoittaa, kuinka kaikki yrittäjän elämän tilanteet vaikuttavat myös liiketoimintaan.

Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys

4 YRITTÄJYYS

Suomessa toimii noin 290 000 yritystä pois lukien maa-, metsä- ja kalatalous. Nämä yritykset työllistävät noin 1,4 miljoonaa työntekijää ja näin tuottavat veroja, joiden avulla maksetaan julkisia palveluita kaikille. Yrityksistä suurin osa, eli noin 93 prosenttia on alle 10 hengen yrityksiä. (Suomen Yrittäjien www-sivut jäsenelle 2019.)

Yksinyrittäjyys on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Suomessa noin kaksi kolmasosaa yrittäjistä on yksinyrittäjiä, vuonna 2018 heitä oli 180 000. Yksinyrittäjäbarometrin mukaan yksinyrittäjillä on positiivinen näkemys tulevaisuudesta ja halu kasvaa myös kansainvälisesti. Yksinyrittäjäbarometri kuvaa suomalaisten

yksinyrittäjien käsityksiä talouden toimintaympäristön muutoksista sekä tekijöistä, jotka vaikuttavat yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin. Näiden odotusten mukaan luodaan lisää työpaikkoja Suomeen. (Yksinyrittäjäbarometri syksy 2019.) Toki tämän hetkinen koronatilanne vaikuttaa yritystoimintaan ja näkemykseen tulevaisuudesta monessa yrityksessä negatiivisesti.

Suomen Yrittäjät tekevät järjestönä äärimmäisen hyvää työtä vaikuttaen yrittäjien edunvalvontaan. Viime aikoina on saatu aikaan paljon parannuksia yrittäjien työtömyys- ja sosiaaliturvaan sekä vanhempainvapaaseen liittyen. Eläketurvaa on myös saatu joustavammaksi ja työnantajamaksujen nousupainetta hillitty. Yleensäkin yrittäjien arvostus on noussut. Yritysjärjestö tekee taustalla paljon työtä yrittäjien ja liiketoiminnan turvaamiseksi. Unohtuuko kuitenkin pitää huolta yrittäjästä itsestään, jotta liiketoiminnan jatkuminen olisi turvattu tilanteessa kuin tilanteessa? (Suomen yrittäjien www-sivut jäsenelle 2019.)

Tutkimukseni kohderyhmä koostuu Sydän-Hämeen alueen yrittäjistä, joita kaiken kaikkiaan on noin 450 Pälkäneen ja Kuhmalahden alueella. Yrittäjäjärjestöihin heistä kuuluu noin 200 yrittäjää.

5 YRITTÄJÄN HENKILÖKOHTAISET RISKIT JA RISKIENHAL- LINTA

Riskin käsite on hyvin laaja ja sitä onkin mahdoton rajata selkeästi. Yrityksen kannalta riskien tarkastelussa on kysymys ihmisten ja yritysten vapaudesta valita erilaisten vaihtoehtojen välillä sekä uskalluksesta tehdä omia päätöksiä ja tekoihin ryhtymisestä. Sana ”riski” kuvaa vaaraa ja epätietoisuutta. Kun riski toteutuu, menetykset voivat olla rahallisia, ympäristöarvoihin, terveydellisiin arvoihin tai yhteiskunnallisiin arvoihin liittyviä. Kun riskejä määritellään, tulee tarkastella epätoivotun seuraamuksen haitallisuutta ja todennäköisyyttä. Riskin hallittavuus ja rajoitettavuus sekä henkilön arviointikyky ja henkilökohtaiset ominaisuudet ja vapaaehtoisuus ovat tunnuspiirteitä riskikokemukseen vaikuttaville tekijöille. (Kuusela & Ollikainen 2005, 16, 17.)

Jotta yritys menestyy taloudellisesti, vaaditaan yrittäjältä rohkeutta ja osaamista, mutta myös hyvää riskien hallinnan taitoa. Yritysten täytyy varautua niin toimintaympäristön muutoksiin kuin teknologisiin muutoksiin sekä hallita myös henkilöriskit ja onnettomuuksilta suojautuminen. Yksilöllinen riskinäkemyks painottuu entistä enemmän yhteiskunnallisen rinnalla ja riskienhallintajohtaminen nousee aina tärkeämpään rooliin. (Kuusela & Ollikainen 2005.)

Yritystoiminnassa joudutaan varautumaan riskeihin hyvin monesta näkökulmasta. Kuten arkielämässäkin, on yrittäjän tekemisellä ja päätöksillä aina vaikutusta yrityksen päivittäiseen toimintaan. Siksi yrittäjän on varauduttava omaan henkilökohtaiseen riskienhallintaan kaikilta kanteilta. Yrityksellä on omat riskienhallintakeinot ja niistä tehdäänkin usein riskienhallintasuunnitelmaa. Siinä huomioidaan toiminnalliset, fyysiset ja taloudelliset riskit yrityksen kannalta. Yrittäjän oma henkilökohtainen riskienhallinta sopimus oikeudellisin keinoin saattaa kuitenkin jäädä hoitamatta. (Kuusela & Ollikainen 2005, 31, 32.)

Jos asioihin ei ole varauduttu, voi yrityksen pyörittäminen ja jatkaminen tulla läheisille yllätyksenä ja taakkana. Yrityksen pyörittämiseen vaaditaan ammattitaitoa ja tukiverkkoa ja niistä asioista on hyvä keskustella läheisten kanssa. Riikka Koskenrannan kirjoittamissa artikkeleissa Yrittäjälehdessä kerrotaan esimerkkitapauksesta, jossa perheen yrittäjäisiä kuoli moottoripyöräonnettomuudessa. Tytär joutui suoraan koulun penkiltä hoitamaan yritystä, jonka toiminnasta hänellä ei ollut mitään tietoa. Asioiden suunnittelu etukäteen kriisitilanteiden varalta on hyödyksi yritykselle, yrittäjälle ja hänen perillisilleen. Suunnittelun avulla säästetään veroissa ja vältetään yritystoiminnan lamaantuminen. (Koskenranta, R. 2016.)

Yritystoiminnan hetkellisestä lamaantumisesta ja siihen liittyvästä epävarmuudesta on hyvin selvillä myös muutama vuosi sitten vakavasti sairastunut hotellialan yrittäjä. Hänen yrityksensä oli juuri alkanut menestyä ja kaikki näytti hyvältä, kunnes diagnoosi sairaudesta tuli. Saman tien alkoivat rankat hoidot ja yrityksen jatkuvuus jäi muiden huoleksi. Toiminnan pelastuksena oli etukäteen suunnitellut kuviot, jotka sitten otettiinkin järeästi käyttöön. Lapset olivat osakkaina yrityksessä ja edunvalvontavaltuus oli tehty nimenomaan yrityksen asioita silmällä pitäen, joten yrityksen asiat hoituisivat, vaikka etäisyys pohjoisen hotellista Pirkanmaalla asuviin lapsiin olikin melkoinen.

Asiakirjoja ei tarvinnut ottaa käyttöön, mutta sairastunutta yrittäjää helpotti henkisesti se, että hän tiesi niiden olemassa olosta, myös testamentti sen varalta, että hän menestyisi sairauteen. (Anonyymi yrittäjä, henkilökohtainen haastattelu 28.2.2020)

5.1 Edunvalvontavaltakirja riskienhallinnan keinona

Vuonna 2007 voimaan tullut laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648 on tuonut mahdollisuuden varautua paremmin omien asioiden hoitoon sopimusoikeudellisesti siinä tilanteessa, että on itse kykenemätön niitä hoitamaan. Jokainen pystyy määrittelemään itse sen henkilön, jonka toivoo asioitaan hoitavan, jotta ei jouduta käyttämään holhoustoimilain mukaista edunvalvontaa. Tällöin oletetaan, että asiat sujuvat mukavammin edunvalvontavaltuutuksen laatijan oman toiveen mukaisesti, kun asioita hoitaa yleisesti läheinen ja luotettu henkilö. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 1 §, 2§.)

Edunvalvontavaltuutuksessa pyritään antamaan mahdollisimman laajat valtuudet sekä taloudellisiin, että henkilöä koskeviin asioihin, mutta se voi olla myös rajattu eri tavoilla. Valtuutuksessa voidaan mahdollistaa lahjojen antaminen, kiinteistön myynti tai esimerkiksi perinnöstä luopuminen. Sitä voidaan käyttää myös osana perintöverosuunnittelua. Yrittäjän näkökulmasta edunvalvontavaltakirja tuo mahdollisuuden varmistaa, että myös yrityksen asiat hoituvat mahdollisimman sujuvasti ja laajasti, jos yrittäjä itse sairastuu tai joutuu onnettomuuteen ja toipuminen vie aikaa. Edunvalvontavaltuutuksen tekeminen on itsemääräämisoikeuden käyttämistä. Holhoustoimilain mukaisessa edunvalvonnassa ei pystytä ottamaan päämiehen toiveita yhtä laajasti huomioon. Se on myös prosessina huomattavasti hitaampi ja kankeampi. Edunvalvontavaltuutuksen sisältöön kannattaa paneutua ja siinä onkin hyvä mainita laajasti erilaisia oikeustoimia, jotta sen käyttö olisi mahdollisimman tehokasta. (Suomen yrittäjien www-sivut 2020).

Edunvalvontavaltuutuksella luodaan turvaa tulevaisuuteen, mutta ei velvoiteta ketään ennen kuin edunvalvontatarve ylittyy. Edunvalvontavaltuutuksen avulla henkilön itsemääräämisoikeus ulotetaan aikaan, jolloin henkilö ei kykene itse enää ilmaisemaan tahtoaan ja mielipidettään. Se ei ole siis ainoastaan vanhuuteen varautumista, vaan se

tulisi nähdä ennemminkin tulevaisuuteen varautumisen keinona. (Suomen yrittäjien www-sivut 2020).

5.2 Testamentti riskienhallinnan keinona

Yritysvarallisuuden siirtyminen kuoleman jälkeen perillisille voi tulla yllätyksenä, varsinkin jos kuolema on tullut äkkinäisesti. Tilannetta voi vaikeuttaa perillisten väliset riidat, jolloin tilanne voi olla hyvinkin tulehtunut ja yritystoiminta voi pysähtyä. (Immonen & Lindgren 2017, 111.)

Varatuomari Harri Kontturi on kirjassaan käsitellyt testamenttia ja perittävän omaisuuden tarkempaa jakoa testamentissa. Esimerkissään hän kertoo merikapteenista, joka laati 70 -sivuisen testamentin, jossa hän eritteli jokaisen omistamansa esineen ja perusteli niiden saannon lapsilleen tarkasti ja tunteella. Näin hänen perillisensä välttivät suuret perintöriidat ja pysyivät hyvissä väleissä. (Kontturi 2011, 26.)

Samoin yrityksen jatkumisen kannalta olisi hyvä miettiä jo etukäteen, kuka olisi kykenevin jatkamaan toimintaa yrittäjän kuoleman jälkeen. Asioista on hyvä puhua ja yrittäjän on järkevää miettiä, miten ja mitä hän haluaisi yritystoiminnalleen tapahtuvan, jos hän menehtyisi. Jo elinaikanaan yrittäjä voi tehdä muutoksia yritysrakenteeseen, jotta testamentin määräykset toteutuvat. Tällä tavoin voi varmistaa esimerkiksi sen, että puolisoilla ja lapsilla on mahdollista saada tuloa yrityksestä, vaikka eivät itse toimitakaan yrityksessä aktiivisesti. (Suomen yrittäjien www-sivut 2020.)

Perintökaaren mukaan yrityksen varallisuus ja toiminta voi siirtyä jopa vanhemmille tai sisaruksille, jos rintaperillisiä ei ole. Tästä johtuen on hyvä miettiä jo hyvissä ajoin, miten yrityksen toiminta jatkuu, jos yrittäjä kuolee. Aika harvoin vanhat vanhemmat enää haluavat aloittaa yrittämistä. Testamentin tekijä pystyy halutessaan ohittamaan lakimääräisen perimysjärjestyksen ja määräämään omaisuutensa jaosta. Testamentilla pystytään jakamaan omaisuutta yksilöllisesti, myös yritysvarallisuuden osalta. Testamenttiin voidaan lisätä myös kohta, jonka perusteella yrityksen muilla osakkailta on oikeus lunastaa perillisen osuus yrityksestä. Tilanteessa, jossa perillisiä ei ole, mutta

perittävä on ollut avioliitossa, siirtyy omaisuus leskelle. (Immonen & Lindgren 2017, 111.)

Käyttöoikeustestamentilla voi ohjata elinkeinotulon tietyille taholle. Perintökaaren 12:3 pykälässä todetaan, että sillä, joka on testamentilla saanut käyttöoikeuden omaisuuteen, on oikeus hallita sitä ja saada sen tuotto. Omaisuutta hallitessaan hänen on kuitenkin otettava huomioon myös omistajan oikeudet ja edut. Käyttöoikeuden haltija vastaa omaisuudesta johtuvista tarpeellisista kustannuksista ja niitä hoidetaan esimerkiksi hänen saamallaan tuotolla. Tuotoksi lasketaan myös elinkeinotulo. Omaisuuden pääomahyöty ts arvonnousu kertyy omistusoikeuden haltijalle. (Immonen & Lindgren 2017, 125.)

Yrityksen periminen ei ole perilliselle välttämättä taloudellisesti edullinen asia, vaan se saattaa aiheuttaa saajalle huomattavia lisämenoja. Toisaalta perillinen ehkä saa itselleen työpaikan, mutta saattaa joutua verojen maksun lisäksi vielä lunastamaan sisaruksiltaan osuuksia. Toisaalta yrityksen perintöverohuojennus saattaa olla merkittävä. Yrittäjäperillinen maksaa saamastaan yritysomaisuudesta marginaalisen veron muihin perillisiin verrattuna. Testamentilla voidaan siis osoittaa yritysomaisuutta tietyn perillisen tai saajan haltuun. (Aarnio & Kangas 2015, 86.)

5.3 Avioehto riskienhallinnan keinona

Avioliittolaissa 13.6.1929/234 säädetään, että puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Avioliiton aikana kummankin omaisuus on omaa, mutta esimerkiksi avioeron tai kuoleman sattuessa, omaisuus lasketaan yhteen ja jaetaan puoliksi, oli se kumman nimissä tahansa, ellei avioehto ole. Avio-oikeutta ei ole kuitenkaan omaisuuteen, josta on määrätty avioehtosopimuksessa, testamentissa tai henkilövakuutuksen edunsaajamääräyksessä. (Avioliittolaki 1929/234, 34 §, 35 §.)

Ennen avioliittoa tai sen aikana tehdyssä avioehtosopimuksessa voivat kihlakumppanit tai puoliset määrätä, että toisella ei ole avio-oikeutta sellaiseen omaisuuteen, joka jommallakummalla on tai jonka tulee myöhemmin saamaan. Samalla tavalla voidaan sopia

siitä, että puolisoilla on avio-oikeus omaisuuteen, johon hänellä aiemmin tehdyn avioehtosopimuksen perusteella ei olisi sellaista oikeutta. (Avioliittolaki 1929/234, 41 §.)

Avioeron sattuessa “arvotonkin” yritys saattaa saada huiman hintalapun, joten siihen on syytä varautua. Vaikeimmin arvostettava omaisuuserä osituksessa onkin usein yritysomaisuus, varsinkin jos on kysymys pienyrittäjien omistamista yrityksistä, joiden arvoa ei voida arvioida verrokkiarvon perusteella, kuten pörssiyhtiöissä. Yhtiön arvoa lasketaan joko substanssi- tai tuottoarvomenetelmällä. Yrityksen substanssiarvo lasketaan vähentämällä yhtiön viimeksi päättyneen tilikauden taseen varoista yhtiön velat. Tuottoarvo taas lasketaan yhtiön kolmen viimeisen tilikauden tuloslaskelmien tulosten perusteella. Tiettyjen erien vähentämisen jälkeen lasketaan näiden oikaistujen tulosten keskiarvo, joka pääomitetaan 15 prosentin korkokannalla. Jos tuottoarvoksi tulee suurempi arvo kuin substanssiarvolla, käytetään arvona keskiarvoa, jos taas substanssiarvo on suurempi, käyväksi arvoksi määritellään se. (Nysten 2015, 54, Verohallinnon www-sivut 2020.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2016:67 puidaan yrittäjän ja aviopuolison välistä omaisuuden jakoa nimenomaan yrityksen omaisuuden kannalta. Yrittäjällä on ollut yrityksen kautta vapaaehtoinen eläkevakuutus, jonka lisäämisestä avio-oikeudenalaiseen omaisuuteen kiistellään. Puoliso vaatii huomattavaa tasinkoa yrittäjäpuolisolta perustuen tähän eläketurvaksi tehtyyn vakuutukseen. Yrittäjän eläketurva jo lähtökohtaisesti huonompi kuin palkansaajana työskentelevän puolison. Säästettyyn eläketurvaan liittyy olennaisesti myös piilevä verovelka. Korkeimman oikeuden ratkaisu tämän tapauksen sovittelussa oli, että yrittäjän ei tarvitse maksaa tasinkoa. Muu omaisuus oli puolisoilla suurinpiirtein samansuuruinen. (KKO:2016:67)

Toinen oikeustapaus KKO:2011:2 liittyy taas yrityksen omaisuuden arvostamiseen. Aviopuolisot kiistelivät oikeudessa siitä, millä perusteella yrityksen nykyarvo lasketaan. Laskentaperusteella oli olennainen merkitys lopputulokseen ja yrittäjä joutuikin maksamaan puolisolleen huomattavan tasingon, kun yritysomaisuuden arvostamisperusteen muuttaminen nosti jaettavan omaisuuden arvoa merkittävästi. (KKO:2011:2). Tällaisia kiistoja ei jouduta ratkomaan ja käyttämään varoja huomattaviin oikeudenkäyntikuluihin, jos avioehto on laadittu. Yrittäjän tulee ottaa huomioon asioita laajemmin, myös työntekijöitä ajatellen,

5.4 Osakassopimus riskienhallinnan keinona

Jos yrityksessä on osakkaita enemmän kuin yksi, kannattaa tehdä omistajien välinen osakassopimus. Se on osakkaiden keskinäinen sopimus siitä, miten toimitaan osakkaiden välisissä kriisitilanteissa. Lisäksi se luo yhtiön toiminnalle pelisäännöt. Suuri osa yrityksen toimintaan liittyvistä asioista tulee osakeyhtiölaista, mutta esimerkiksi työn- ja vastuunjaosta, rahoituksesta ja voitonjaosta, osakkeiden lunastamisesta, salassapidosta, kilpailukiellosta ja immateriaalioikeuksista, joihin luetaan mm. tekijäoikeudet, tavaramerkit, patentit, toiminimet ja liikesalaisuudet. Myös uusien osakkaiden ottamisesta yhtiöön ja sopimussakoista ja riitojen ratkaisutavoista on hyvä sopia erikseen. (Oikeus.fi www-sivut 2019)

Osakassopimus sitoo sen allekirjoittaneita osapuolia. Yleensä siihen myös kirjataan, että mahdollisessa luovutustilanteessa myös luovutuksensaajan on sitouduttava osakassopimukseen. Osakassopimuksessa voi olla luovutusta rajoittava ehto, joka sitoo vain sopimuksen osapuolia. Sopimuksessa voidaan sitoutua erilaisiin luovutusehtoihin tai rajoituksiin, tai siinä voidaan sitoutua tarjoamaan osakkeita ensisijaisesti sopimuskumppanille. (Immonen & Lindgren 2017, 40, 41.)

5.5 Lahja verotuksen ja riskienhallinnan keinona

Yrityksen tai sen osakkeita voi myös lahjoittaa ja pidättää mahdollisesti siihen hallintaa tai käyttöoikeutta. Lahjansaaja joutuu aina maksamaan lahjaveron, mutta hallinta- tai käyttöoikeuden pidätys pienentää veron määrää. Tällöin yrittäjä itse voi vielä pyörittää yritystään tai ainakin nauttia sen tuotoista, mutta omistus onkin jo siirtynyt joko seuraavalle sukupolvelle tai muulle halutulle taholle. Jos lahja toteutetaan sukupolvenvaihdoksena, on verohuojennusten edellytyksenä turvata yritystoiminnan jatkuminen sekä yrityksessä olevat työpaikat. (Immonen & Lindgren 2017, 151, 160)

Jos lahjanantajalle jää hallintaoikeus yrityksen osakkeisiin ja niiden antamaan tuotoon, siirtyy siviilioikeudellinen omistusoikeus lahjansaajalle. Jos hallintaoikeudesta

myöhemmin luovutaan, on sen veroseuraamukset syytä huomioida jo lahjoitusvaiheessa. Tällöin hallintaoikeudelle lasketaan arvo, josta maksetaan lahjaveroa. Myös vastikkeellinen luopuminen käsitellään luovutusvoittoveron piirissä. (Immonen & Lindgren 2017, 154.)

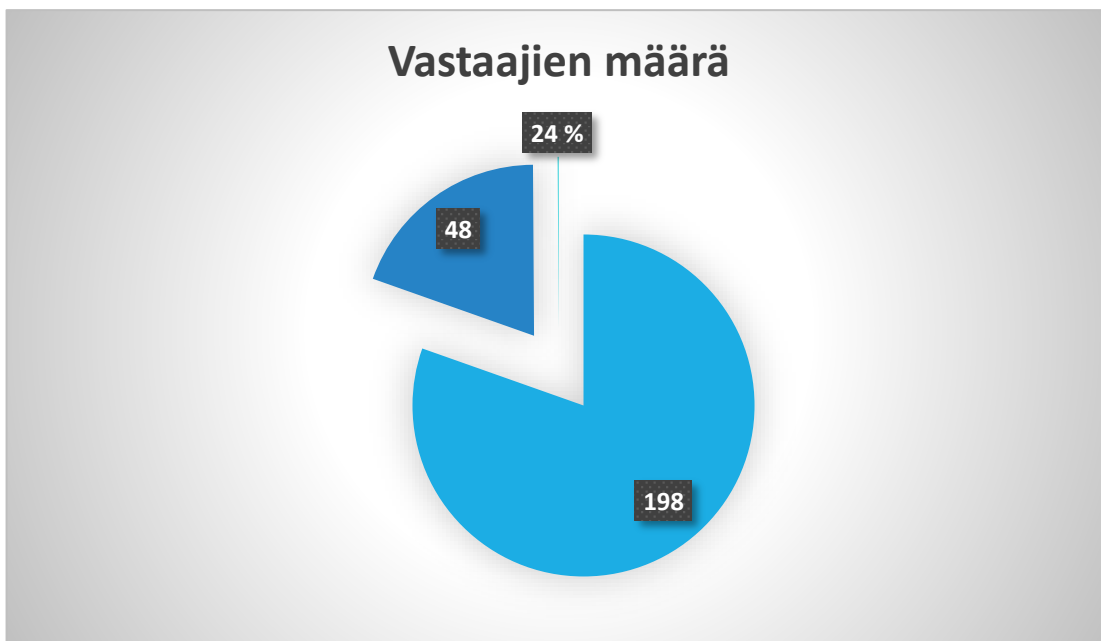
6 KYSELY

Kyselyssä on pyritty kartoittamaan perustietojen lisäksi yrittäjien tietoisuutta henkilökohtaisten asiakirjojen olemassaolosta ja tärkeydestä sekä myös yleistä kiinnostusta kyseessä oleviin asioihin. Kysely on toteutettu niin, että siihen vastaaminen on helppoa, kuitenkin muutamalla avoimella kysymyksellä pyritään saamaan yksityiskohtaisempaa tietoa esimerkiksi yritystoiminnan loppumiseen liittyvistä asioista. Kysely oli auki elomake-pohjalla 5.11.-31.12.2019.

Kyselyn perustiedoissa selvitetään mm. yrittäjän ikää ja sukupuolta sekä yrityksen toimialaa ja kokoa. Kyselyn avaintietoihin kuuluu yrittäjien tuntemus henkilökohtaisiin asiakirjoihin ja mitä niistä heillä on tehtynä. Tarkoitus myös siis avoimella kysymyksellä herätellä yrittäjää miettimään omaa tilannettaan, jos jotakin yllättävää tapahtuu. Kyselyn loppupuolella paneudutaan information tarjoamiseen ja mahdollisiin tilaisuuksiin osallistumiseen.

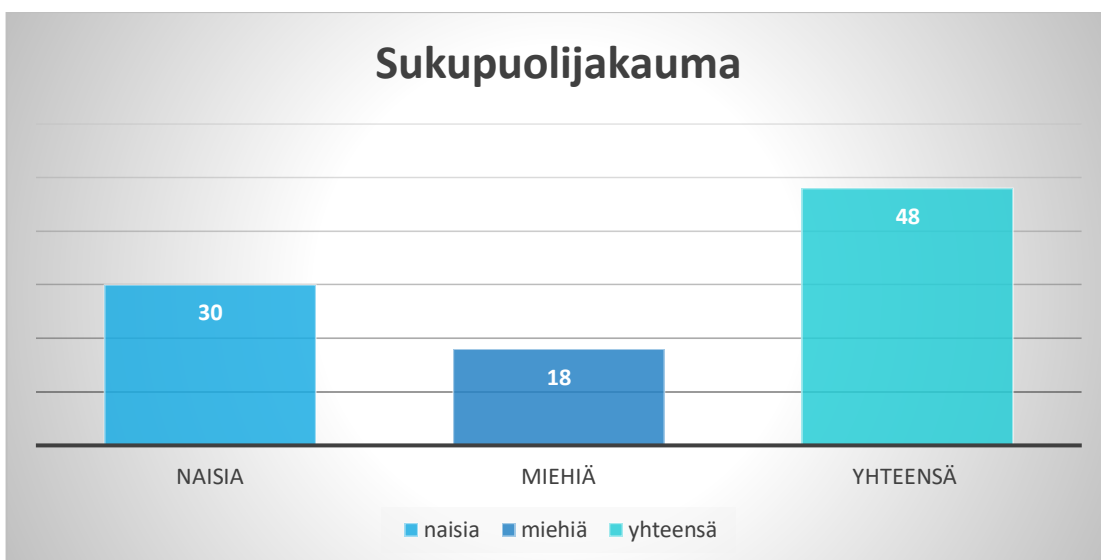
6.1 Kyselyn tulokset

Kysely on suunnattu Sydän-Hämeen Yrittäjille, joka on epävirallinen nimitys kolmen yrittäjyhdistyksen alueelle ja siihen kuuluu yrittäjiä näistä kolmesta eri yrittäjyhdistyksestä. Pälkäneen Yrittäjiä on 100, Luopioisten Yrittäjiä 68 ja Kuhmalahden Yrittäjiä 30, joten kysely on lähtenyt 198 yrittäjälle. Vastauksia saatiin 48, joten vastausprosentti jää noin 24 prosenttiin.

Kuvio 2. Kyselyn vastausprosentti

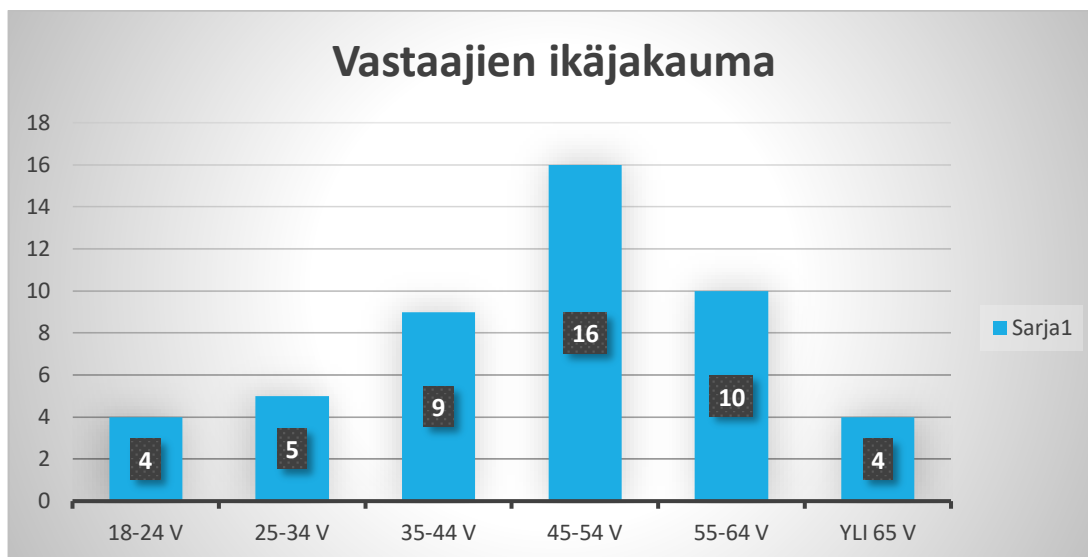
Kyselyyn vastanneista 48 yrittäjästä naisia oli 30 ja miehiä 18. Naisten osuus vastaajista oli 62,5 prosenttia ja miesten 37,5 prosenttia. Tästä voidaan päätellä, että naiset ovat aktiivisempia vastaamaan kyselyihin kuin miehet.

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma.

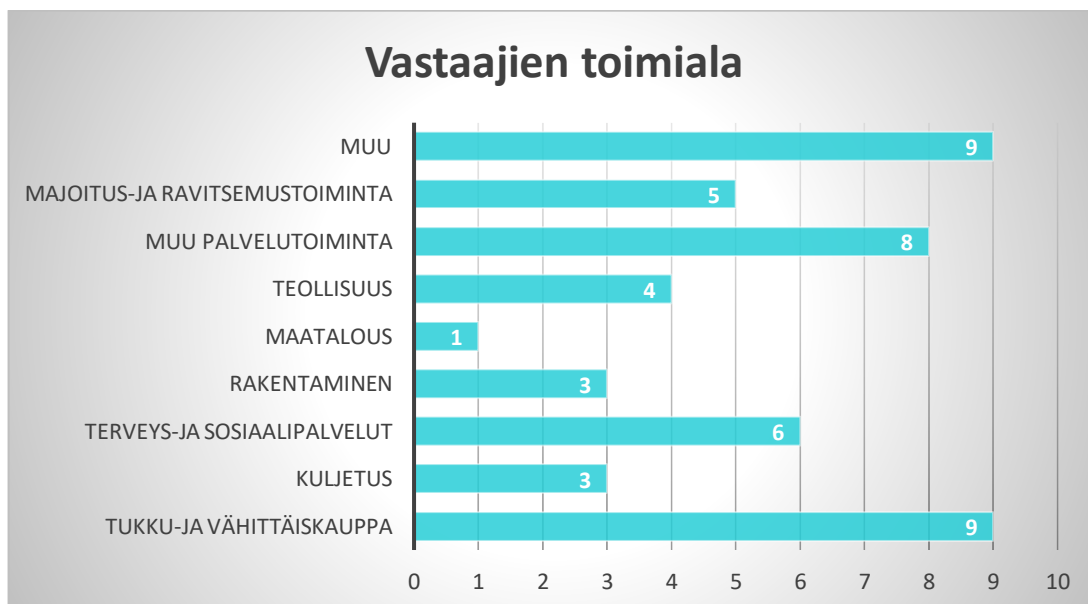
Kyselyyn vastanneista 33 prosenttia eli 16 yrittäjää oli 45-54 vuotiaita, 21 prosenttia eli 10 yrittäjää oli 55-64 vuotiaita. Vastaajat ovat selkeästi olleet iäkkäämpiä, nuorten

osuus on suhteellisen pieni. Toki tämä on linjassa alueen yrittäjien ikäjakauman kanssa, alueella on suhteellisen paljon iäkkäitä yksinyrittäjiä.

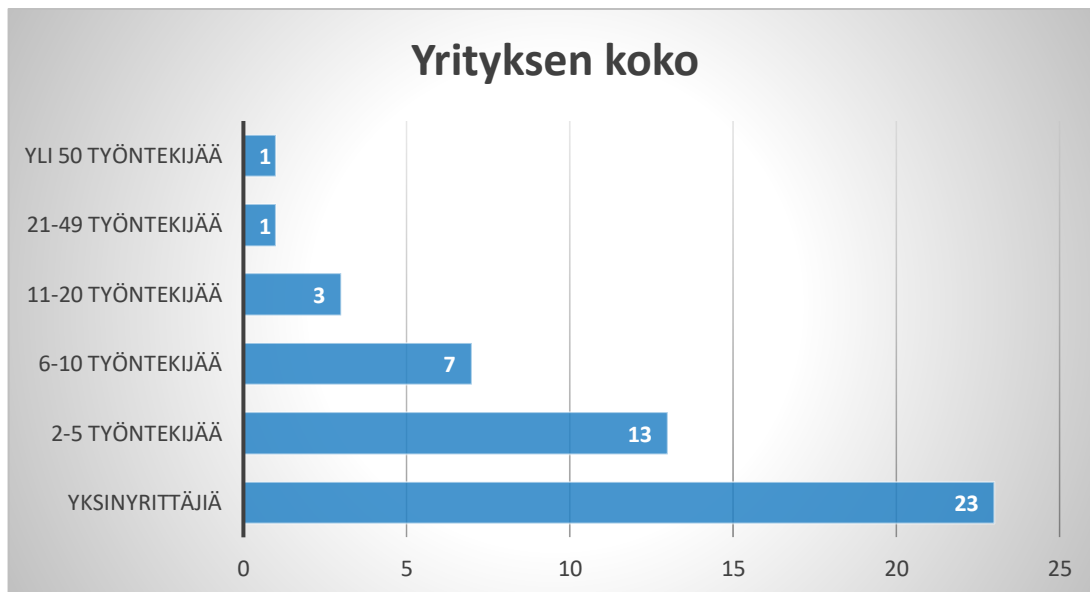
Kuvio 4. Vastaajien ikäjakauma

Kyselyyn vastaajia toimii useammalla toimialalla. Kauppa- ja palvelualan yrittäjät ovat olleet aktiivisimpia kyselyyn vastaajia. Myös terveys- ja sosiaalipalveluiden parissa toimivat yrittäjät ovat vastanneet melko aktiivisesti.

Kuvio 5. Vastaajien toimialajakauma

Kyselyyn vastanneista yrittäjistä 23 eli 47,9 prosenttia toimii yksinyrittäjänä. 2 – 5 työntekijää työllistävien yritysten yrittäjiä oli 13 eli 27 prosenttia. Tämä kuvaa hyvin alueen yritystoimintaa, joka koostuu pääosin yksinyrittäjistä.

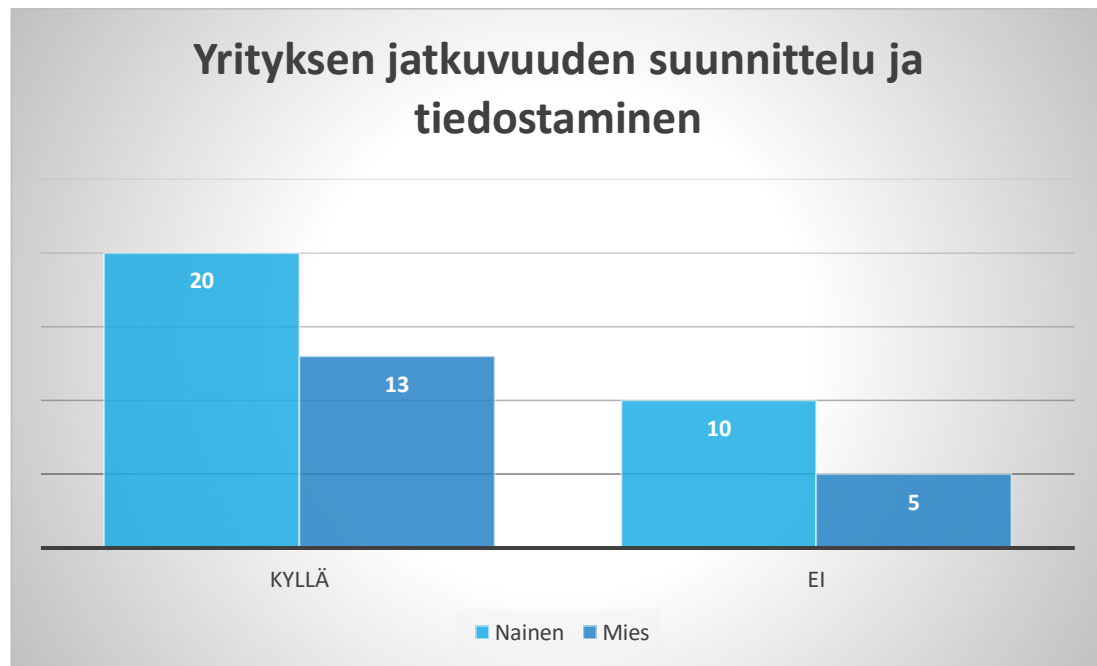

Kuvio 6. Yrityksen koko

Yksinyrittäjistä 20 eli 86,9 % on sitä mieltä, että yrityksen toiminta ei jatkuisi, jos heille jotain sattuisi. Nämä yritykset ovat paljolti yhden ihmisen tiedon ja taidon varassa, joten toisen on vaikea lähteä yritystä jatkamaan. 3 yksinyrittäjää eli 13,1 prosenttia on sitä mieltä, että toiminta hankaloituisi, mutta mahdollisesti lähipiiristä löytyisi tuuraaja tai jatkaja. 2 – 5 työntekijän yrityksissä 6 yrittäjää on sitä mieltä, että toiminnan jatkamiselle olisi edellytyksiä, vaikka hän olisi estynyt toimimaan yrityksen johdossa tai kuolisi. Näissä tapauksissa vaimo tai lapset tai toinen yrittäjä ottaisi veto vastuun. 7 yrittäjää tämän kokoluokan yrityksissä oli sitä mieltä, että toiminnan jatkumiselle ei olisi edellytyksiä.

Kyselyyn vastanneista 6 – 10 työntekijää työllistävästä yrittäjistä kaikki ovat sitä mieltä, että toiminta jatkuisi, vaikka yrittäjälle itselleen jotain sattuisi. Näissä yrityksissä osaamista löytyy työntekijöiltä ja yrittäjien perheiltä. 11 – 20 työntekijää työllistävien yrittäjien mielestä toiminta jatkuisi entisellään, mutta ainakin osalla kannattavuus heikkenisi. Yli 21 työntekijää työllistävästä yrityksistä molempien tilanne jo nyt sellainen, että yrittäjä voisi jäädä pois eli toiminta jatkuisi ennallaan perheen voimin.

Kun yrittäjiltä kysyttiin: ”onko sinulle selvää, kuka hoitaa tai jatkaa yritystäsi, jos olet estynyt?”, vastaajista 33 eli 68,8 prosenttia oli sitä mieltä, että asia on selvillä. Näistä 20 oli naisyrittäjiä. Tässä ei tullut mitenkään esille, että naisyrittäjät olisivat miettineet tätä enemmän tai vähemmän, vaan vastaussuhde pysyi aika tasaisena. Ei-vastauksia tuli 15 eli 31,2 prosenttia ja niistä 10 oli naisyrittäjien vastauksia.

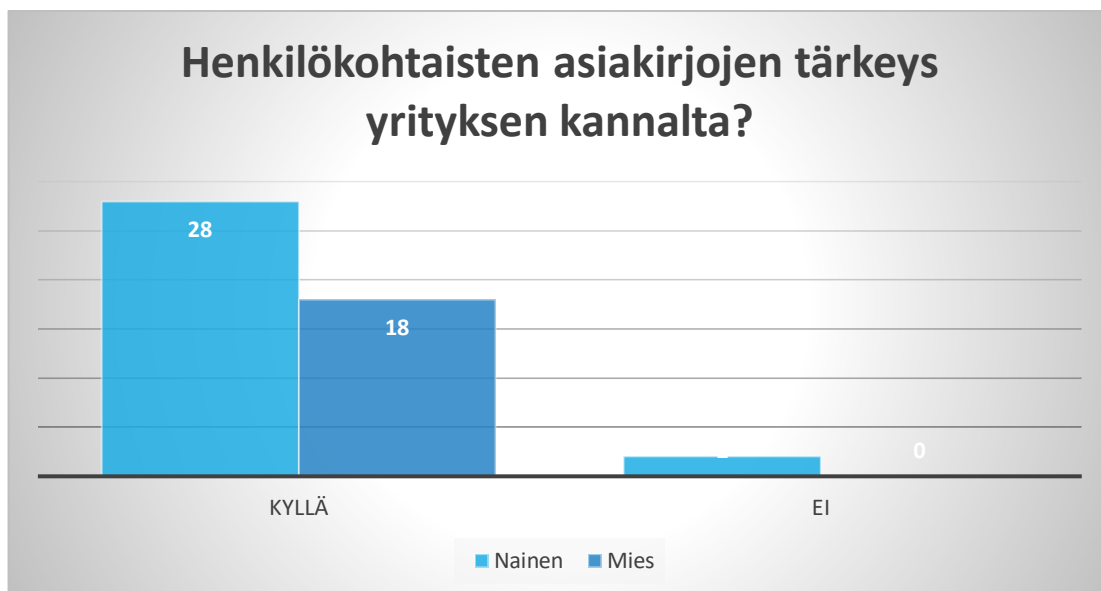

Kuvio 7. Yrityksen jatkuvuuden suunnittelu ja tiedostaminen

Avoimella kysymyksellä kysyttäessä, ”miten jatkuvuus turvattu”, saatiin paljon erilaisia keinoja. Osa oli varautunut toiminnan jatkumiseen edunvalvontavaltakirjalla sekä perehdyttämällä lapsia yrityksen toimintaan. Myös puolison rooli yrityksen toiminnassa koettiin tärkeänä, osittain on jo jaettukin erilaisia tehtäviä yrityksen sisällä. Vaikka aviopuoliso ei olisikaan toiminnassa mukana, on esimerkiksi talouspuolen asioita käyty yhdessä läpi ja kerrottu erilaisia toimintatapoja. Myös erilaiset vakuutukset ja sopimukset, jotka turvaavat toimintaa, tulivat esille. Tilapäisen toimintakyvyn menetyksen varalle on käyty työntekijöiden kanssa läpi ohjeistusta. Suurin osa vastauksista nojautui puolison ja lasten osaamiseen ja halukkuuteen jatkaa yritystä.

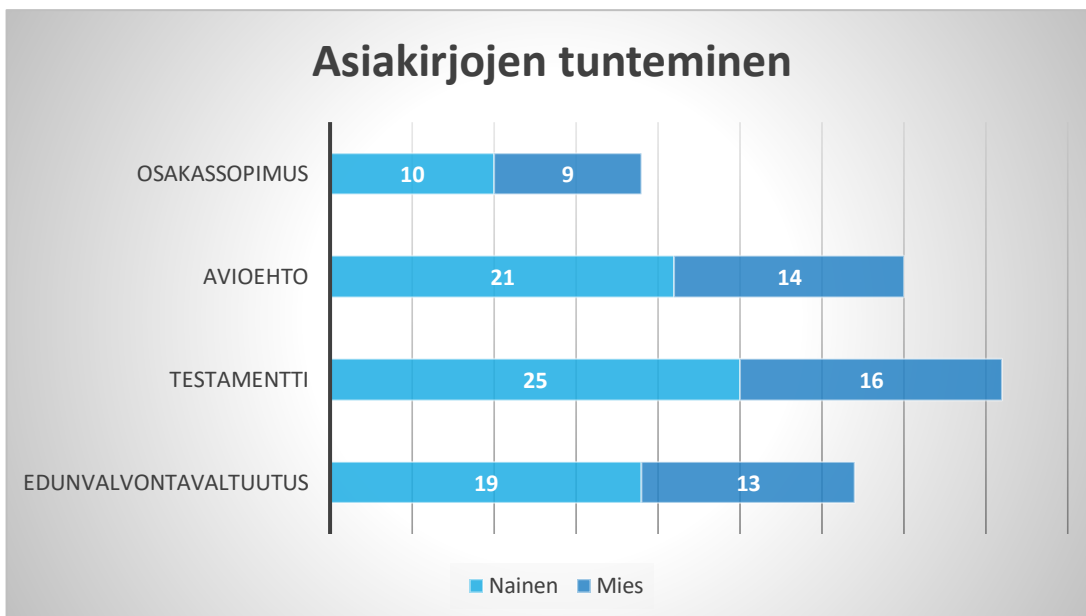
Yrittäjiltä kysyttiin myös, että pitävätkö he henkilökohtaisten asiakirjojen laatimista tärkeänä yrityksen jatkumisen kannalta. Vain kaksi naisyrittäjää oli sitä mieltä, että

niillä ei ole merkitystä. Toisella yritystoiminta oli niin sivutoimista, että sillä ei ole merkitystä ja toisella osakeyhtiö, jossa monta osakasta, jolloin hän oli sitä mieltä, että henkilökohtaisilla papereilla ei ole merkitystä yrityksen kannalta.

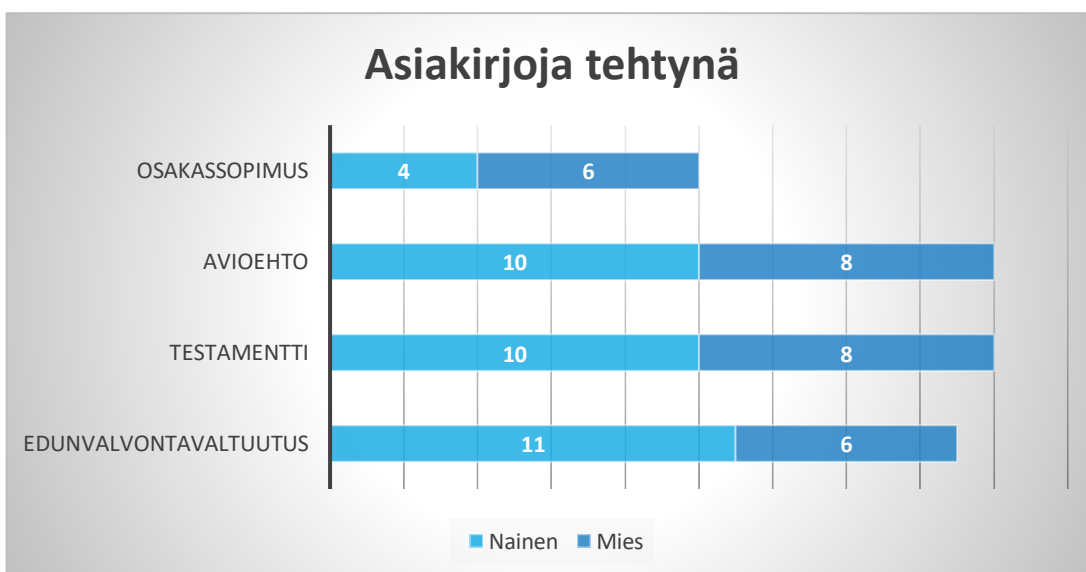
Kuvio 8. Henkilökohtaisten asiakirjojen tärkeys yrityksen kannalta.

Kyselyssä yrittäjiltä kysyttiin, ovatko seuraavat asiakirjat sinulle tuttuja ja mainittiin nimeltä edunvalvontavaltuutus, testamentti, avioehto ja osakassopimus. Vastaajista edunvalvontavaltuutuksen ilmoitti tuntevansa 32 yrittäjää, joka on 66,7 prosenttia kaikista vastaajista. Testamentti oli tuttu asiakirja 41 yrittäjälle, joka on 85,4 prosenttia vastaajista. Avioehdon ilmoitti olevan tuttu asiakirja 35 yrittäjälle, joka taas on 72,9 prosenttia vastaajista. Osakassopimus oli tuttu 19 yrittäjälle, joka on 39,6 prosenttia vastaajista. Vastaajien joukossa oli suuri osa yksinyrittäjiä, jolloin osakassopimusta ei ole varsinaisesti tarvinnut miettiäkään.

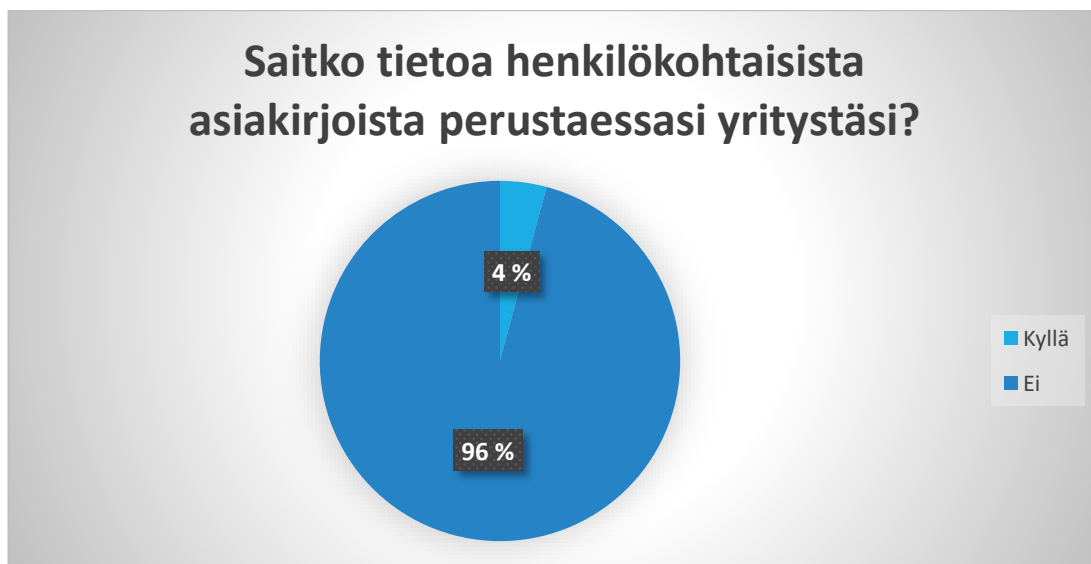
Kuvio 9. Asiakirjojen tunteminen.

Kyselyssä kysyttiin, mitä asiakirjoja yrittäjillä on tehtynä. Vastaajista 17 eli 35,4 prosenttia ilmoitti tehneensä edunvalvontavaltuutuksen. Tämän asiakirjan tehneistä suurin osa oli naisia eli 11 yrittäjää, joka on 64,7 prosenttia asiakirjan laatineista. Testamentin ilmoitti tehneensä 18 yrittäjää, joka on kaikista vastaajista 37,5 prosenttia. Testamentin laatineista 10 on naisia, joka on 55,5 prosenttia kaikista testamentin laatineista. Avioehdon oli myös laatinut 18 yrittäjää, samalla jakaumalla kuin testamentinkin. Osakassopimuksen laatimiseen oli päätynyt 10 yrittäjää, joista 4 naisia ja 6 miehiä.

Kuvio 10. Tehdyt asiakirjat.

Yrittäjiltä kysyttiin, kuinka hyvin tietoa on jaettu ja missä vaiheessa. Yritystä perustettaessa on tietoa henkilökohtaisten asiakirjojen laatimisen tärkeydestä osana yrittäjän ja yrityksen riskienhallintaa, saanut vain 4 prosenttia vastaajista eli kaksi yrittäjää. Suurin osa eli 96 prosenttia kokee, että heille ei ole siinä vaiheessa puhuttu asiasta.

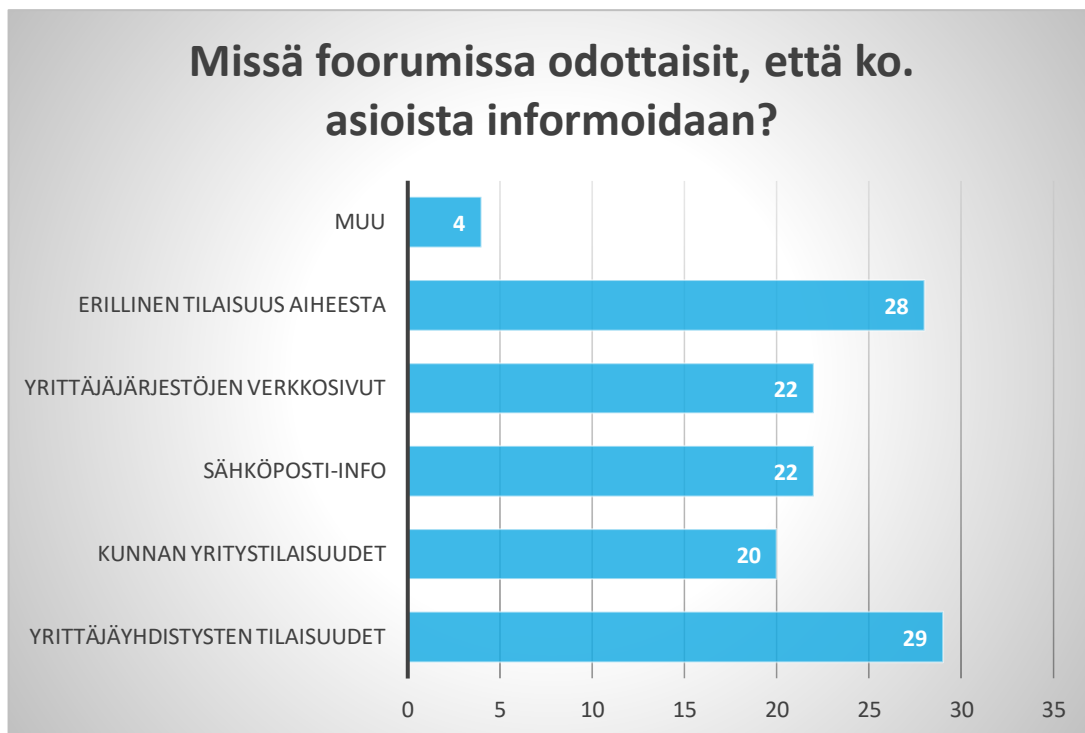
Kuvio 11. Tiedon saanti.

Vastanneista yrittäjistä kuitenkin 41 eli 85,4 prosenttia on sitä mieltä, että he kuitenkin ymmärtävät, miten edellä mainitut asiakirjat vaikuttaisivat heidän yrityksensä tilanteeseen, vaikka heillä ei niitä laadittuna olekaan. Vain 7 yrittäjää eli 14,6 prosenttia oli sitä mieltä, että he eivät ymmärräkään asiakirjojen sisältöä.

Kuvio 12. Ymmärrys asiakirjojen laatimisen vaikutuksista.

Yrittäjiltä kysyttiin myös, että minkälaisessa foorumissa he odottaisivat, että näistä asioista puhutaan. Suurimman kannatuksen saivat yrittäjyyhdistysten tilaisuudet tai sitten aivan erillinen tilaisuus, jossa puhutaan ja infotaan vain kyseessäolevasta aiheesta. Näitä vaihtoehtoja toivoi 28 yrittäjää, joka on 58,3 prosenttia vastaajista. Yrittäjäjärjestöjen verkkosivuilta ja sähköposteista tietoa voisi hakea 22 yrittäjää, kun taas kunnan järjestämissä tilaisuuksissa tietoa odottaisi saavansa 20 yrittäjää. Neljä yrittäjää oli valinnut kohdan muu ja tarjonnut vaihtoehtoiksi pankkia, kirjanpitäjää tai Ensimetriä. Yksi yrittäjä oli sitä mieltä, että yrittäjän itsensä pitää ottaa aktiivisesti selvää.

Kuvio 13. Tiedonsaantifoorumi.

Yrittäjiltä kysyttiin myös avoimena kysymyksenä, että milloin olisi toivonut, että näistä henkilökohtaisista asiakirjoista olisi heille kerrottu. Suurin osa oli sitä mieltä, että asioista olisi pitänyt kertoa heti kun yritystoimintaa on aloitettu ja yritystä perustettu. Oltiin kyllä sitäkin mieltä, että ehkä se kiinnostaa paremmin vasta, kun yritystoiminta on saatu kunnolla käyntiin, kun on alun jälkeen aikaa ja jaksamista ajatella muitakin paperiasioita kuin perustamiseen liittyviä.

Yrityksen rahoitusneuvotteluiden yhteydessä olisi ollut hyvä mainita myös henkilökohtaisista asiakirjoista ja niiden merkityksestä. Pankkien vastuuta informoisesta pidettiin suurena. Aika moni perustaa yrityksen itse ja pankki on ainoa ”virallinen” taho, missä yrittäjä asioi.

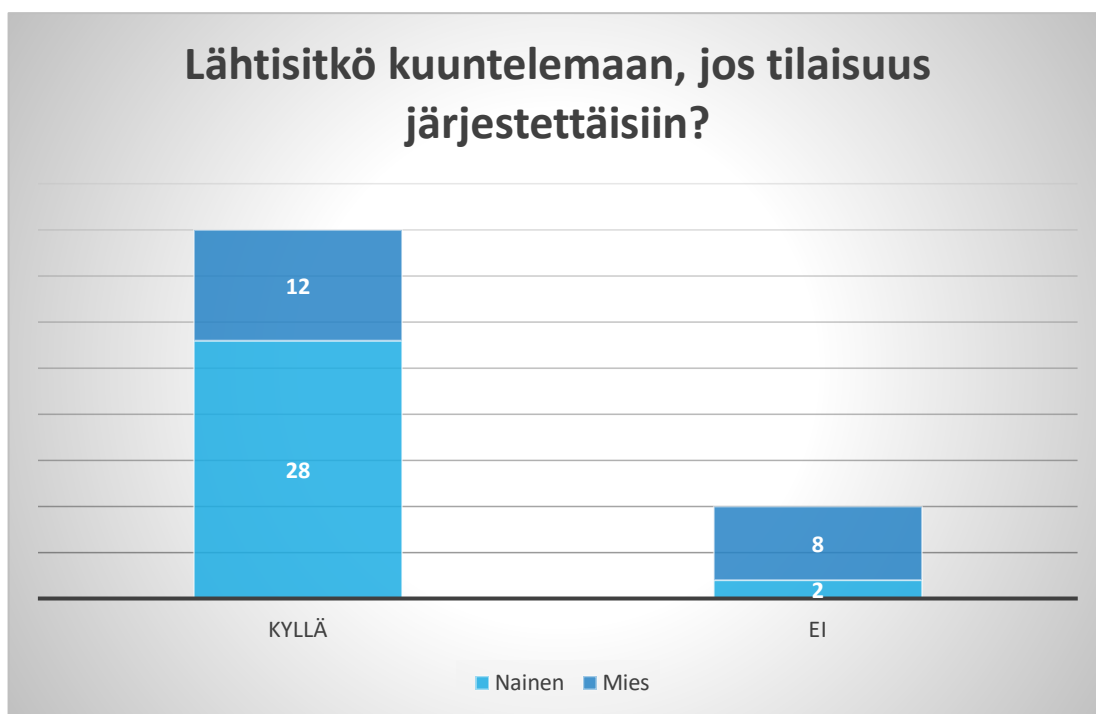
Osa toivoi, että olisi säännöllisesti jokin infotilaisuus yrittäjille, joissa puhuttaisiin kaikenlaisesta riskienhallintaan liittyvästä ja muistakin yrittäjille tärkeistä asioista. Varsinkin lainsäädännön muuttuessa, joka vaikuttaa yrittäjään, olisi hyvä saada tietoa heti ja nimenomaan suunnattuna yrittäjille. Myös tilitoimistojen toivottiin ottavan enemmän aihetta esille ja ohjaavan yrittäjiä eteenpäin.

Kysymyksessä henkilökohtaisten asiakirjojen laatimisaikasta tasaisen kannatuksen saivat tilitoimistot, lakitoimistot, pankit ja asiointipalvelut. Reilusti yli puolet olisivat valmiita laatimaan paperit näissä paikoissa. Itse voisi asiakirjoja laatia 10 yrittäjää, joista 8 naista. Kyselyyn vastaajista naiset ovat siis valmiimpia hoitamaan asioita itse.

Kuvio 14. Asiakirjojen laatimisaikasta.

Kiireisten yrittäjien halukkuus osallistua henkilökohtaisista asiakirjoista ja niiden vaikutuksesta yritykseen osana riskienhallintaa liittyvään tilaisuuteen on korkea. Jopa 40 yrittäjää vastaajista on valmis ja halukas osallistumaan infotilaisuuteen. Näistä osallistujista 28 eli 70 prosenttia on naisia ja 12 eli 30 prosenttia miehiä. Kahdeksan yrittäjää ei haluaisi osallistua järjestettyyn tilaisuuteen, näistä miehiä 6 eli 75 prosenttia.

Kuvio 15. Tilaisuuteen lähteminen.

Viimeisenä kysymyksenä kartoitettiin yrittäjien keskusteluyhteyttä muiden yrittäjien kanssa. Vastaajista 15 ilmoitti keskustelleensa riskienhallinnasta ja niihin liittyvistä henkilökohtaisista papereista muiden yrittäjien kanssa. Näistä puolet oli miehiä ja puolet naisia. Vastaajista 33 ei ole keskustellut muiden yrittäjien kanssa henkilökohtaisesta riskienhallinnasta. Näihin vastaajiin kuului 23 naista ja 10 miestä. Jos katsotaan vastaajien sukupuolijakaumaa ja verrataan sitä näihin vastauksiin, näyttäisi siltä, että miehet keskustelevat enemmän yrityksen asioista kuin naiset, ainakin tässä otannassa.

7 KYSELYN TULOKSET JA TULKINTA

Odotus vastaajien määrästä oli huomattavasti suurempi kuin nyt toteutunut ja itse asiassa tämänkin määrän eteen sai tehdä todella paljon työtä. Mielestäni tämän aiheutti kyselyn sijoittaminen yrittäjähdistyksen omaan uutiskirjeeseen, jossa se jäi hieman muiden asioiden alle. Kun vastauksia ei alkanut kuulua, lähetin eri toimijoille vielä pistoina sähköposteja, jotta kyselyyn saadaan mielestäni tarvittava määrä aineistoa. Kysely lähti yrittäjähdistysten jäsenille, joten aika paljon alueen yrityksiä jäi kuitenkin otoksesta pois. Tämä rajaus kuitenkin tavoitettavuuden kannalta paras, kyselylle löytyi valmis kanava.

Naisyrittäjät olivat lähteneet paremmin vastaamaan kyselyyn. Suurin osa vastanneista oli myös yksinyrittäjiä, joita selkeästi onkin suurin osa alueella toimivista yrityksistä. Yksinyrittäjistä melkein kaikki olivat sitä mieltä, että yrityksen toiminta ei jatkuisi, jos yrittäjälle sattuisi jotain, koska yrityksen toiminta perustuu täysin yrittäjän omaan osaamiseen ja tietotaitoon. Suurempien yritysten toiminnalle taas nähtiin monessa tapauksessa olevan mahdollisuuksia, vaikka itse yrittäjä poistuisikin rivistä. Tietotaitoa on jaettu työntekijöille ja perheenjäsenet ovat myös osittain mukana yrityksen toiminnassa.

Vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että he kuitenkin tietävät ja ovat miettineet sitä, kuka jatkaisi yritystä, jos yrittäjälle jotain sattuisi. Lasten ja puolison perehdyttäminen ja edunvalvontavaltakirja ovat olleet suosituimpia keinoja vastaajien keskuudessa. Vakuutusten tärkeyttä korostettiin, mutta niiden vaikutus suoraan tekijätason toimintaan voi olla minimaalinen yrityksen jatkuvuutta mietittäessä. Yleisesti yrittäjät pitivät kyselyn mukaan henkilökohtaisten asiakirjojen laatimista tärkeänä ja olivatkin tutustuneet niihin jonkin verran pääpiirteittäin.

Kun sitten lähdettiin kartoittamaan yrittäjien tekemiä asiakirjoja, ei tulos ollutkaan enää ollenkaan tuntemisen tasolla. Vain noin kolmanneksella vastaajista on tehtynä avioehto, testamentti ja edunvalvontavaltuus. Osakassopimus on tehtynä noin viidenneksellä, toki tämä ei koskekaan kaikkia yrityksiä. Otoksen mukaan Suomessa

on siis suuri määrä yrittäjiä, jotka eivät ole laatineet asiakirjoja kuntoon, Saatujen vastauksien perusteella siis aika pieni osa yrittäjistä oli varautunut henkilökohtaisiin riskeihin laatimalla henkilökohtaisia asiakirjoja.

Tiedonpuute lienee suurin syy kuitenkin tähän huolestuttavaan tilanteeseen, koska vain murto-osa vastaajista myönsi saaneensa tietoa henkilökohtaisten asiakirjojen tärkeydestä yritystoiminnan jatkumiseen perustaessaan yritystä. Kuitenkin suurin osa yrittäjistä kokee, että he periaatteessa ymmärtävät miten asiakirjat vaikuttaisivat heidän yrityksensä toimintaan kriisitilanteessa.

Yrittäjät selkeästi kaipaavat tietoa näistä asioista. Informaatiota toivotaan saatavan yrittäjähdistysten tilaisuudesta tai jonkun tahon järjestämästä tilaisuudesta, jossa nimenomaan käsitellään näitä asiakirjoja yrittäjän näkökulmasta. Yrityksen alkutai-paleella voi olla paljon muutakin mietittävää, joten näitä pitäisi olla säännöllisin väli-ajoin, jotta kaikki yrittäjät ehtivät saamaan kaiken tarvittavan infon. Yrittäjät ilmoitti-vat olevansa halukkaita lähtemään kuuntelemaan, jos tilaisuuksia järjestetään. Myös pankkien ja tilitoimistojen toivottiin ottavan näitä asioita puheeksi. Lakitoimistot, laki-asioihin erikoistuneet asiointipalvelut, pankit ja tilitoimistot valikoituivat mah-dollisiksi paikoiksi, joissa asiakirjat voitaisiin laatia. Aika vähän yrittäjät keskustelevat näistä asioista keskenään, ehkä jonkun tilaisuuden jälkeen voisi olla parempi keskusteluyhteys ja sparraus myös näissä asioissa.

Saatujen vastauksien perusteella aika pieni osa yrittäjistä oli varautunut henkilökoh-taisiin riskeihin laatimalla henkilökohtaisia asiakirjoja. Nuoremmat yrittäjät eivät selvästikään koe niiden laatimista niin tärkeäksi kuin esimerkiksi yli 45 vuotiaat. Tämä toki aivan luonnollista. Mutta jos miettii vaikka tämän hetkistä tilannetta maailmalla, ei nuorena varautuminen ole ollenkaan liioiteltua. Tutkimuksessa ei erottunut se, että vasta vähän aikaa yrittäjinä toimineet olisivat laatineet enemmän asiakirjoja kuin kauan toimineet.

8 LAKISÄÄTEISYYS

Yritystoimintaa itsessään säädellään tarkasti, mm. osakeyhtiöt noudattavat osakeyhtiölakia 624/2006 ja laatimaansa yhtiöjärjestystä. Kaikilla yrityksillä pitää olla voimassa lakisääteiset yritystoimintaan liittyvät vakuutukset, jotta yritys pystyy hoitamaan kaikki velvoitteensa lain puitteissa. Tämä tuo turvaa sekä yrityksen toimintaan mm. keskeyttämisvakuutuksen avulla sekä myös asiakkaille erilaisissa vahingonkorvaus tilanteissa. Yrityksille tarjotaan riskeihin liittyviä tuotteita ja palveluita esim strategisten riskien, operatiivisten riskien, talouden riskien ja vahinkoriskien varalle. Riskejä tarkastellaan ja arvioidaan monesta eri näkökulmasta huomioiden yrityksen oma tilanne. (Osakeyhtiölaki 624/2006, LähiTapiolan www-sivut 2020.)

Kuvio 18. Yritykseen liittyviä riskejä (LähiTapiolan www-sivut 2020)

Yritystoimintaan liittyy näin ollen hyvin paljon lain velvoittamaa toimintaa ja vakuuttamista. Kuitenkaan yrittäjän omaa henkilökohtaista turvaa ja varautumista ei ole minkään lain nojalla velvoitettu. Esimerkiksi edunvalvontavaltuutuksen laatiminen, testamentin tai avioehdon teko

tai osakassopimukseen eivät ole mitenkään pakollisia toimia, vaikka niiden merkitys yritystoiminnan kannalta on huomattava.

Yksinyrittäjän ns. pieneen autotallitoimintaan asiakirjojen laatimisella ei ole niinkään suurta merkitystä. Vahingollisuus rajoittuu yrittäjän omaan lähipiiriin, jos yritystoiminta joudutaan ajamaan alas. Sen sijaan yrityksissä, joissa on työntekijöitä, voi tämä muodostaa suurenkin ongelman, jos asiakirjoja ei ole laadittu. Hyvin laaditun edunvalvontavaltuutuksen avulla yritystoimintaa voidaan jatkaa suhteellisen nopeasti vahvistuttamalla edunvalvontavaltuutus. Näin päästään tilanteeseen, jossa voidaan toimia ikäänkuin yrittäjä itse olisi ohjaksissa, erinäiset sopimukset, tilaukset ja taloushallinto palkanmaksuineen pyörii yrittäjän itsensä määräämän valtuutetun avulla. Samoin testamentin laatiminen ja yrityksen jättäminen osavalle perilliselle nopeuttavat yritystoiminnan jatkumista. Toki keskustelut asianosaisten kanssa jo etukäteen ovat tarpeellinen lähtökohta varautumiselle. Myös avioehdon ja osakassopimuksen laatiminen ovat monessa tapauksessa turvanneet yrityksen jatkumisen.

Olisiko tarpeellista velvoittaa yrittäjiä laatimaan henkilökohtaisia asiakirjoja, jotka olennaisesti vaikuttavat yrityksen toimintaan ja jatkumiseen jopa lain nojalla?

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuusela ja Ollikainen ovat teoksessaan Riskit ja riskienhallinta kuvanneet yrittäjän henkilökohtaisiin riskeihin varautumisen tärkeyttä yritystoiminnassa. Kyselyn perusteella yrittäjät eivät kuitenkaan ole varautuneet täysin näihin riskeihin, vaan asiakirjojen laatimista lykätään, vaikka niiden tekemistä pidetäänkin tärkeänä.

Tutkimuksessani olen esitellyt teoriaosassa erilaisia henkilökohtaisia asiakirjoja riskienhallinnan keinona, joiden olemassaolo vaikuttaa yrityksen toimintaan yrittäjän sairastuessa tai kuollessa. Olen käynyt läpi niiden vaikutusta ja juridista näkökulmaa yrityksen toimintaan näissä tilanteissa. Näiden avulla tämän opinnäytetyön lukija pääsee paremmin kiinni siitä, miksi näiden asiakirjojen olemassaolo nimenomaan yrittäjälle on äärimmäisen tärkeätä ja miksi olen ottanut tämän näkökulman työhöni.

Kysymykset pyrin rajaamaan niin, että niiden avulla selviää tietoisuus ja tehdyt asiakirjat sekä informaation tarve. Näihin asioihin olen mielestäni saanut vastaukset ja pystynyt tulkitsemaan kyselyn tuloksia eri vertailuin. Vaikka kyselyyn vastaajia oli odottamaani niukemmin, on otanta kuitenkin tarpeeksi laaja, jotta siitä saadaan tarpeeksi tietoa, jota voidaan jonkin verran yleistää.

Selkeästi yrittäjät tarvitsevat lisää tietoa ja hieman kovisteluakin ja erilaisia esimerkkejä siitä miten henkilökohtaisten asiakirjojen laadinta vaikuttaa yrityksen jatkuvuuteen. Tämän työn tarkoituksena oli antaa tietoa yrittäjyhdistykselle siitä kuinka paljon yrittäjät ovat laatineet henkilökohtaisia asiakirjoja ja miten yrittäjyhdistysten tulevaisuudessa tulisi tätä riskienhallinnan puolta tuoda esille. Aivan varmasti tarvetta informaatiolle eri tilaisuuksissa on.

Yrittäjät toivovat ja ovat valmiita kuuntelemaan, kun tilaisuus asioiden läpikäymiselle on, mutta ovat huonosti lähteneet itse selvittämään asioita, saati sitten toteuttaneet niitä. Tämän työn perusteella suosittelisin yrittäjyhdistyksille ja kuntien elinkeinoasiamiehille, että tilaisuuksia näiden asioiden informoimiseksi järjestetään ja nopeallakin aikataululla. Tämän kevään koronakriisi on varmasti saanut monen yrittäjän miettimään entistä enemmän omaa haavoittuvuuttaan sekä yrityksen toimintaa sen kautta. Soisin, että yrittäjän ei sairastuessaan enää tarvitse miettiä sitä, että asiat ovat hoitamatta, vaan hän voisi täysillä keskittyä paranemiseensa ilman huolta yrityksen liiketoiminnan jatkumisesta, koska siitä on jo huolehdittu erilaisin asiakirjoin.

Mielestäni olen saavuttanut tavoitteeni tässä opinnäytetyössä, ensinnäkin pelkän kyselyn avulla yrittäjät on saatu ajattelemaan asiakirjojen laatimista. Toiseksi tästä saatava data toimii hyvin yrittäjyhdistyksille tietona siitä, minkälaista infoa yrittäjät tarvitsevat ja kaipaavat ja näin yhdistyksillä on mahdollisuus lisätä kohdistettua informaatiota saatujen tulosten avulla. Toivon, että tätä myös hyödynnetään, jotta seuraava kysely ja tutkimus toisi jo täysin erilaisen tuloksen. Jos tämän tutkimuksen avulla on saatu heräteltyä edes muutama yrittäjä laatimaan asiakirjoja kuntoon, on siitä ollut hyötyä jo tässä vaiheessa.

Kyselyn ajankohta osui loppuvuoteen 2019. Alkukevästä 2020 alkoi maailmanlaajuinen koronakriisi. Aikaväli on todella lyhyt, mutta olisi mielenkiintoista nähdä, olisiko tutkimustulos täysin erilainen tässä tilanteessa, jossa perusterveikin ihminen voi sairastua äkillisesti ja jopa menehtyä. Onko yrittäjien varautumiseen erilaisiin kriiseihin tullut uutta näkökulmaa?

Tutkimuksen tarkoituksena tilaajan näkökulmasta tarjota yrittäjyhdistykselle työkaluja tiedon lisäämiseksi yrittäjien henkilökohtaiseen riskienhallintaan liittyen. Tilaaja pyytänyt tutkimuksen tekijää syksyllä esittelemään työn tulokset ja asiakirjat. Näillä toimenpiteillä todennäköisyys laajempaan asiakirjojen laadintaan lisääntyy. Uutta tutkimusnäkökulmaa voisi suunnata tulevaisuudessa enemmän asiakirjojen vaikuttavuuteen tietyissä tilanteissa ja tuoda taas yrittäjille enemmän tietoa esimerkitapausten kautta.

LÄHTEET

Aarnio, A., Kangas, U. 2015 . Suomen jäämistöoikeus: 2, Testamenttioikeus. 5. uud. p. Helsinki: Talentum: Lakimiesliiton kustannus. Viitattu 17.9.2019. [https://verkko-kirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GABBXXBUAGDF#kohta:Suomen\(\(20\)j\(\(e4\)mist\(\(f6\)oikeus\(\(20\)II\(\(20\)TESTAMENTTIOI-KEUS\(\(20\)/piste:b3853](https://verkko-kirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GABBXXBUAGDF#kohta:Suomen((20)j((e4)mist((f6)oikeus((20)II((20)TESTAMENTTIOI-KEUS((20)/piste:b3853)

Anonyymi yrittäjä, henkilökohtainen haastattelu 28.2.2020.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen. Hamina; Akatiimi.

Avioliittolaki 13.6.1929 muutoksineen

Immonen, R., Lindgren, J. 2017. Onnistunut sukupolvenvaihdos 5., uud. p. Helsinki: AlmaTalent. Viitattu 2.10.2019. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/FAIBBXXTBBAED#piste:b0>

KKO:2011:2

KKO:2016:67

Kontturi, H. 2011. Saisiko olla yksi testamentti? Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Koskenranta, R. 2016. Kun kuolema kohtasi, jonkun piti kuitenkin tulla konttoriin töihin. Yrittäjät Ry. Viitattu 25.10.2019. <https://www.yrittajat.fi/uutiset/540327-kun-kuolema-kohtasi-jonkun-piti-kuitenkin-tulla-konttoriin-toihin>

Koskenranta, R. 2016. Exit-tilanne laukaisee muutoksia yrityksen omistuksessa, näin varaudut kriisiin. Yrittäjät Ry. Viitattu 25.10.2019. <https://www.yrittajat.fi/uutiset/540833-exit-tilanne-laukaisee-muutoksia-yrityksen-omistuksessa-nain-varaudut-kriisiin>

Kuusela, H & Ollikainen, R. 2005. Riskit ja riskienhallinta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy -Juvenes Print. Viitattu 27.5.2019. <https://www.ellibslibrary.com/book/951-44-6350-1>

Laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648 muutoksineen

LähiTapiolan www-sivut 2020. Viitattu 22.4.2020. www.lahitapiola.fi

Nystén, T. 2015. Parisuhteen juridiikka. Helsinki: Helsingin kauppakamari. Viitattu 16.9.2019. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789522463555>

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624 muutoksineen

Perintökaari 5.2.1965/40 muutoksineen

Pitkäranta, A. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: e-Oppi.

Suomen yrittäjien jäsenen www-sivut 2019. Viitattu 20.10.2019. www.yrittajat.fi
Verohallinnon www-sivut 2020. Viitattu 16.2.2020. www.vero.fi

Yksinyrittäjäbarometri, syksy 2019. <https://www.yrittajat.fi/yksinyrittajabarometri-syksy-2019-613023>

Yrityksen perustaminen oikeus.fi www-sivut 2019. Viitattu 20.10.2019. www.oikeus.fi

LIITTEET

LIITE 1

Kyselyyn täyttämiseen menee noin 5-10 min.

Toivon teidän vastaavan jokaiseen kysymykseen rehellisesti ja ajatuksella ;)

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 5.11.2019 14.52 ja päättyy 31.12.2019 0.00

Kysely yrittäjän henkilökohtaisesta riskienhallinnasta

Perustiedot

Ikä 18-25
 25-35
 35-45
 45-55
 55-65
 yli 65

Yrittäjän sukupuoli Nainen
 Mies

Yrityksen toimiala Rakentaminen
 Tukku- ja vähittäiskauppa
 Maatalous
 Kuljetus
 Terveys- ja sosiaalipalvelut
 Majoitus- ja ravitsemustoiminta
 Teollisuus
 Muu palvelutoiminta
 Muu
Mikä?

Henkilömäärä yrityksessä 1
 2-5
 6-10
 11-20
 21-49
 yli 50

Olen toiminut yrittäjänä alle 1 vuotta
 1-2 vuotta
 2-5 vuotta
 5-10 vuotta
 yli 10 vuotta

Tietoisuus

Seuraavassa osiossa kartoitetaan yleistä tietoisuutta yrityksen jatkuvuuteen liittyvistä asioista

Miten oma toimintakyvyttömyytesi tai kuolemasi vaikuttaisi yrityksesi jatkuvuuteen?

Onko sinulle selvää, kuka hoitaa tai jatkaa yritystäsi, jos olet estynyt?

Kyllä
 Ei

Miten jatkuvuus on turvattu?

Onko henkilökohtaisiin riskeihin varautuminen mielestäsi tärkeää yrityksen kannalta?

- Kyllä
 Ei

Miksi ei?

Ovatko seuraavat asiakirjat sinulle tuttuja?

- Edunvalvontavaltuus
 Testamentti
 Avioehto
 Osakassopimus

Henkilökohtaiset asiakirjat

Minulla on tehtynä

- Edunvalvontavaltuus
 Testamentti
 Avioehto
 Osakassopimus
 Muu

Mikä?

Milloin olet tehnyt asiakirjat?

- alle vuosi sitten
 1 - 5 vuotta sitten
 5 -10 vuotta sitten
 yli 10 vuotta sitten
 heti kun perustin/ hankin yrityksen

Saitko tietoa ylläolevista asiakirjoista aloittaessasi yritystoimintaa?

- Kyllä
 Ei

Ymmärrätkö miten nämä tehdyt asiakirjat vaikuttavat yrityksen tilanteeseen?

- Kyllä
 Ei

Tiedon saanti

Onko mielestäsi yrittäjille tarjottu tarpeeksi tietoa henkilökohtaisista asiakirjoista riskienhallinnan näkökulmasta?

- Kyllä
 Ei

Onko yrityksen elinkaaren aikana tullut tietoa näistä asioista?

- Kyllä
 Ei

Missä foorumissa odottaisit, että näistä informoidaan?

- Yrittäjähdistyksen tilaisuudet
- Kunnan yritystilaisuudet
- Sähköposti-infot
- Yrittäjäjärjestöjen verkkosivut
- Erillinen tilaisuus aiheesta
- Muu

Mikä?

Missä kohtaa olisit toivonut, että sinulle olisi kerrottu näistä asiakirjoista?

Missä lähtisit laatimaan henkilökohtaiset asiakirjasi kuntoon? *

- Tilitoimisto
- Lakitoimisto
- Pankki
- Asiantalvelu
- Itse
- Muu

Mikä?

Jos yrittäjähdistyksesi järjestää aiheista tilaisuuden, lähdetkö kuuntelemaan?

- Kyllä
- Ei

Oletko keskustellut muiden yrittäjien kanssa henkilökohtaisista riskeistä yritystoiminnassa?

- Kyllä
- Ei